

Таким чином, введення навчальних курсів з прикладної етики у систему вищої освіти є однією з ефективних форм вироблення певної етичної чутливості майбутніх фахівців, що будуть задіяні в професійній сфері, оскільки, як вбачається, етична освіта сприяє не лише формуванню етичних установок але й попередженню неетичних вчинків.

Разом з тим, мета курсів не може бути досягнутою без вивчення концептуальних інтерпретацій, які розкривають предмет дисципліни у єдності теоретичних, аксіологічних і нормативних вимірів.

*М. М. Рогожа, д. філос. н., проф., КНУТШ, Київ
mrogozha@ukr.net*

ПРИКЛАДНІ І ПРОФЕСІЙНІ ЕТИКИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНА ДОВІЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ДИСКУСІЙ ПРО ЇХ ПРИРОДУ

Саме в силу живого, нерозривного зв'язку об'єкта етики з життєвою практикою вона і є практичною філософією.

Т.Г.Аболіна

Проблематика прикладної і професійної етики є лише позірно усталеною і загальноприйнятою. Бурхливий ризомоподібний розвиток етико-прикладних досліджень породжує концепції, підходи, методики, технології, різні за пізнавальним рівнем і науковою глибиною, гуманістичним змістом і практичним потенціалом. Дослідження методологічного характеру, концептуалізації і розрізнення, зроблені десять років тому, у контексті цього потребують відповідних часу уточнень, акцентів.

Від публікації першої на пострадянському просторі тематичної праці [Коновалова Л.В. Прикладная этика (по материалам западной литературы). – Вып.1. – М.: ИФРАН, 1998.] до сьогодні етико-прикладні дослідження пройшли складний шлях. Написана "за матеріалами західної літератури", праця Коновалової відкривала вікно у новий світ етики, яка з академічних кабінетів вийшла на вулиці і площі, стала інструментом вирішення зацікавленою громадськістю нагальних проблем нормативно-ціннісного характеру. Тоді стало зрозуміло, що така етика можлива у громадянському суспільстві, де є активна громадськість, яка спроможна своїми діями впливати на розв'язання етичних проблем. Наскільки етично зрілою є громадськість (і саме суспільство як середовище її існування), настільки етично навантаженими будуть розв'язки. Стало очевидно, що приклади, які наводила Коновалова, унікальні в плані обставин появи і розгортання етичної аргументації, не можуть бути використані в нашому соціокультурному контексті, окрім як виступаючи дороговказами морального розвитку власного громадянського суспільства.

Відтак, автентична прикладна етика у пострадянських країнах можлива за умови запиту на етичне вирішення нагальних проблем з боку

громадянського суспільства. Обставини появи таких запитів та пошуки точок дотику з потужним світовим етико-прикладним дискурсом зумовили основні напрями місцевих етико-прикладних досліджень, щодо а) статусу в системі етичного знання; б) способів прикладання; в) сфери дії; г) морального суб'єкта. Найповніше цей етико-прикладний дискурс відображено на сторінках спеціалізованого журналу "Відомості прикладної етики" (ред. В.І.Бакштановський). Фахівці з України, Росії, Литви, Білорусі задали етико-прикладну проблематику в локальному соціокультурному просторі, когерентну світовим напрацюванням у галузі. Однак майже чверть століття обговорень залишають враження термінологічної довіільності, що пов'язана із самою природою етико-прикладного знання. Фахівець-етик, виходячи на етико-прикладну проблематику, має самовизначатися у цьому дискурсі, пристаючи на наявну аргументацію чи додаючи власний до вже існуючих аргументів.

Етико-прикладна проблематика виникла у формі розробок етичної регламентації (етичних кодексів), етичної експертизи, консультування у різних соціальних практиках. Від початку сегментація етико-прикладної проблематики відповідно до професійних або предметно визначених практик була такою непроникною, що етичні технології формувалися порізно у кожному з цих сегментів. Слід зазначити, що етико-прикладні розробки з'явилися на запит на етику в конкретних професійних і предметно визначених практиках, по відношенню до яких вони виступають їх невід'ємними складовими. Отже, тут йдеться про конкретні прикладні етики: екоетику, біоетику, академічну етику і т.д. І лише виходячи на загальну метадисциплінарну перспективу, можна вести мову про окрему дослідницьку галузь – прикладну етику, яка займається теоретичними узагальненнями наявних розробок у конкретних практиках, філософською концептуалізацією етичних змістів, обґрунтовує ціннісно-нормативну основу етико-прикладних напрацювань. Окремі прикладні етики є частинами конкретно-наукового знання, а метадисциплінарна прикладна етика нерозривно пов'язана з філософською етикою.

Так само професійні етики є системами ціннісно-нормативної регуляції в межах конкретних професій, в яких фахівці відчувають потребу в етичних важелях. Мірою задіяння етико-прикладних технологій (розробка кодексів, консультування, експертиза), професійні етики входять в орбіту етико-прикладних досліджень. Узагальнена назва "професійна етика" є метадисциплінарною сферою досліджень феномену професії, осмислення місії професіонала як дівця в її межах, а також обґрунтування цінностей і норм професії.

З цього очевидними є відмінності між суб'єктом прикладних і професійних етик. У професійних етиках суб'єктом є професіонали, які відчувають потребу в регламентації а) стосунків з клієнтами, споживачами послуг і б) взаємодії з колегами і керівництвом в межах виконання своїх професійних повноважень. У прикладних етиках суб'єктом моралі є представники громадськості, які активують вирішення суспільно важли-

вих моральних дилем, звертаючись для цього до професіоналів, організацій, урядів, ініціюючи суспільний дискурс і перетворюючи слово у дію.

У так окресленій перспективі прикладних і професійних етик і етико-прикладного знання питання щодо способів прикладання, важливе для В.Й.Бакштановського [Бакштановский В.И., Согомонов Ю.В. Прикладная этика. – Ведомости. – 1997. – №8.], вирішується відповідно до спрямованості етико-прикладних розробок. Мораль конкретизується через формування етичних документів, в яких вміщено правила, вимоги, заборони відповідно до специфіки професійної, організаційної діяльності (конкретизація як переакцентування, переосмислення моральних норм, оціночних суджень, поява нових акцентів когеренції норм, поведінкових правил, вимог і максимум), посилюється дєвєсть традиційного етичного знання (критика нравів, підтримка здійснення морального вибору) і створюються нові ефективні етичні технології.

А. Л. Чумак, канд. філос. наук, ПВНЗ
"Міжнародний Інститут Бізнесу "Україна, Київ
etik@ua.fm

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС УНІВЕРСИТЕТУ

Ефективне функціонування будь-якої організації є неможливим поза етичною регуляцією поведінки учасників діяльності. Не стала виключенням і вища школа, котра також потребує проектування власної позиції в координатах реально-належного з метою означення ціннісного поля професійної діяльності.

Солідний досвід напрацювань моделей етичних кодексів представляють заклади освіти Західної Європи. Активний рух етичної регламентації та кодифікації діяльності у сфері освіти та виховання на пострадянському просторі лише набирає обертів, але вже наявні перші спроби обґрунтування ціннісних пріоритетів вищої школи (Етичний кодекс філософського факультету МДУ, Етичний кодекс ТьмДНГУ, Етичний кодекс студента Донецького державного університету, Кодекс поведінки Дніпропетровського університету економіки та права і т.д.). Знаковою подією для обговорення етичних проблем у вищій школі на локально-національному рівні стало прийняття Бухарестської декларації етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європі у серпні 2004 року за підтримки ЮНЕСКО [Бухарестская декларация этических ценностей и принципов высшего образования в Европе (2004). CEPES, Бухарест, available at <http://www.sde.ru/files/t/pdf/2.pdf>].

Ситуація вибору стратегії розвитку, що є спільною для всіх сучасних університетів, з необхідністю вимагає проектування спеціальних нормативно-ціннісних документів, що містять орієнтири самовизначення університетів як науково-освітніх закладів. Потреба у нових моральнісних принципах управління освітнім процесом обумовлена декількома фак-